

755 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА МАРКО ПОЛО

Велики пътешественици

"Трябва да се знае, че след създаването на нашия праотец Адам на Земята няма християнин, нито пък езичник, още по-малко индиец, всъщност няма никакъв човек от какъвто и да е произход и религия, който да знае толкова много и да е изследвал безброй забележителности, като Марко Поло."

Рустичело да Пиза

Предговор към Книгата на Марко Поло

Бележитият търговец, пътешественик, изследовател, откривател, дипломат и хронист **Марко Поло** е роден във Венеция на 15 септември 1254 г. (според някои източници – в Курзола, Венецианска Далмация – сега Коркула, Хърватия). Той произхожда от търговско семейство. Чичо му Андреа имал търговска кантора в Константинопол и в Съдак в Крим. Към тези две пристанища се насочвали стоките от Индия, Русия и Китай – региони, с които Венеция поддържала оживени търговски връзки.

Бащата на Марко – Николо Поло, заедно с брат си Матео, обиколили с търговски цели земите покрай Черно и Каспийско море и стигнали чак до Бухара. През 1260 г. те се присъединили към по-големия си брат в Константинопол. На следващата година обаче всички венецианци били изгонени от император Михаил VIII III Палеолог, който се съюзил със съперника на Венеция – Генуа. Николо и Матео Поло организирани своя експедиция във вътрешността на Азия с надеждата да си осигурят нови пазари. Те тръгнали от Константинопол на изток по древния сухоземен Път на подправките и коприната. Пътването било бавно, мъчително и драматично и траело 9 години, през които те навлезли дълбоко в земите на Златната орда (Монголската империя) и достигнали до резиденцията на Великия хан Кублай. Той вече владее голяма част от Азия и Китай и преместил „ханския град“ Канбалик близо до руините на Пекин. Кублай, внук на прочутия Чингиз хан, бил високо образован и съзнателно отворил Китай за чуждите пътешественици и търговци. Той уважавал китайската цивилизация, но не вярвал на китайските сановници и предпочитал да се оградя с чужден-

ци, които нямали интерес да му обърнат гръб и да го предадат. Освен това монголите били толерантни към чуждите религии и хан Кублай дори разчитал да използва християнството за целите на своето управление. Когато пред него застанали братята Поло, той не само им оказал добронамерен прием, но по тях изпратил и специално послание до Папата. В него се съдържала молба Светият престол да му изпрати 100 християнски учени, които да му разяснят християнската религия и да покръстят в тази вяра населението на неговата империя.

Когато Николо и Пйколо се върнали в Европа, изпълнявайки тази мисия на хана, папа Константин IV бил в Палестина, където скоро починал. Междувременно починала и жената на Николо. Напразно двамата хански пратеници чакали още 2 години избора на новия папа, на който да врънат посланието на хан Кубилай. И през 1271 г. те отново тръгнали за Ориента, този път придружавани и от 17-годишния Марко Поло, синът на Николо. Но се наложило бързо да се върнат, защото вече имало новоизбран папа – Григорий X. Чрез венецианските търговци той върнал любезен отговор на ханското послание, но вместо „стоте мъдри мъже“ изпратил само двама доминикански монаси. Те така и не достигнали до Китай, защото се изплашили от трудностите по пътя в Азия и се отказали от мисията си. А той минавал от югоизточните брегове на Мала Азия през Акка, Ерзурум, Табриз, Кашан, Ормуз (Бандар Абас), Херат, Андхой, Балх, Памир, Кашгар, Яркенд, Хутан и езерото Лобнор до Северен Китай. През 1275 г. Венецианските търговци благополучно достигнали в лятната резиденция на хан Кублай в Гианду. Ханът ис-

Хан Кублай (Хубилай)

крено се зарадвал на тяхното завръщане, но не скрил изненадата си от придружаващия ги младеж и проявил жив интерес към него. Симпатията, която Великият хан проявил към Марко Поло още при първата им среща, с времето прераснала

в голямо взаимно уважение. От обикновен спътник на баща си и чичо си, много по-опитни от него търговци и пътешественици, Марко Поло станал главно доверено лице на хана и негов секретар.

Младият Марко бързо се научил да говори монголски, персийски, уйгурски (популярен за времето си език на търговците, основан на тюркски диалект) и китайски. Той получавал от хана отговорни административни задачи, които изпълнявал блестящо благодарение на образоваността си и вродената си наблюдателност. В докладите му се съдържали ценни сведения за народите в Империята, за хода на държавните работи, за политиката и стопанството. Смята се, че Марко Поло е бил назначен и за Управител на град Ханджоу, някогашна столица на династията Сонг и останал на този пост 3 години. След това, като посланик на хан Кубилай, посетил целия южен Китай, достигайки до Бирма (Мянма), Лаос и Виетнам.

Цели 17 години Марко Поло служил в Китай, но носталгията на венецианците към родния град ставала все по-силна и те пожелали да се завърнат във Венеция. Пък и ханът, техният покровител, бил вече стар и болен и Марко Поло му поискал разрешение да се завърнат с баща си и чичо си в Европа. Естествено, на хан Кубилай никак не се искало да се лиши от помощта на такъв способен чужденец и Марко трябвало дълго време да го увещава, докато най-после се явил стоден случай – ханът го помолил да отведе монголската принцеса Кокачин при владетеля на Персия Аргон, за когото тя трябвало да се омъжи. Сформирана била специална флота от 13 джонки (дървени платноходни кораби, разпространени в Югоизточна Азия), която под ръководството на М. Поло през 1291 г. отплавала от източното Китайско крайбрежие. Флотата навлязла в Южнокитайско море, преплавала Малакския проток и покрай бреговете на Цейлон (Шри Ланка) и Индия навлязла в Арабско море и достигнала до Ормуз на входа на Персийския залив. След много премеждия по време на продължилото почти две години пътешествие мисията била изпълнена успешно и принцесата пристигнала благополучно в Персия. Но цар Аргон вече бил умрял и тя станала жена на неговия син Казан.

Докато траело пътешествието, умрял и хан Кублай (1294 г.) и Марко Поло с баща си и чичо си продължили опасния път през Персия и Армения до Трапезунд (Трабзон) и през 1295 г. най-после достигнали Венеция.

Изминали били цели 25 години от началото на не-обикновеното им пътешествие в Азия и вече никой не вярвал, че те още са живи. Марко Поло с увлечение разказвал във Венеция за невероятни случки, приключения и събития от един напълно непознат в Европа свят. Но много от събеседниците не му вярвали, а други му завиждали за преживяното и видяното

През 1298 г. Марко Поло взел участие в поредната война между вечните съперници – Генуа и Венеция. При една от морските битки край Курзола той бил пленен и затворен в Генуа. По щастливо стечение на обстоятелствата негов съкилийник станал хрониста Рустичело да Пиза, автор на рицарски романи. В продължение на една година пленничество Марко Поло му диктувал богатите си спомени. След сключването на мира през май 1299 г. Марко Поло бил освободен и се завърнал във Венеция, където се оженил и станал баща на три дъщери.

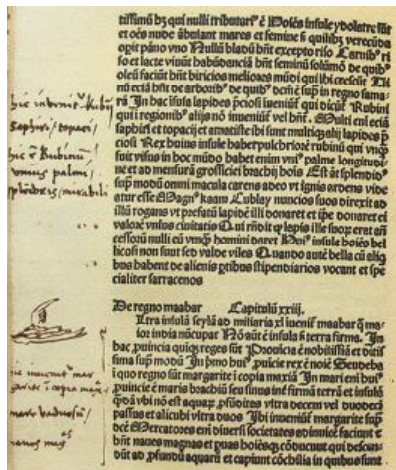
Междувременно Рустичело публикувал записките му под заглавието "Книга на Марко Поло". Тя много бързо се превърнала в една от най-четените и преписвани книги на Средновековието, а Марко Поло станал най-известният пътешественик от онова време. По-нататък сведенията за неговия живот са съвсем оскъдни. Знае се само, че през 1307 г. връчил един екземпляр от книгата си на френския посланик във Венеция, който да я предаде на своя крал (Шарл дьо Валоа). През 1323 г. Марко Поло пише завещанието си, в което между другото отбелязва да бъде освободен робът му – татаринът Пиетро, когото довел от Ориента и който му служил вярно 30 години. Марко Поло умира на 70 годишна възраст (8 януари 1324 г.) и е погребан във Венеция, в манастира „Сан Лоренцо“, до гроба на баща си. През 1590 г. при строителните работи в манастира гробовете и на двамата били заличени. Пет години по-късно изгаря и фамилната им къща във Венеция.

Не са запазени и автентичните записки на Рустичело от затвора в Генуа. Предполага се, че първата отпечатана версия е от 1307 г. и е на тоскански диалект. От същия период са и първите преводи на латински ("Le divisament dou monde" – "Описание на света"), каталонски, португалски, испански и немски, след което успехът на книгата непрекъснато нараствал и тя била преведена на много други езици. Постепенно придобила популярност и като „Le livre des merveilles“ (фр. – „Книга на чудесата“) и най-вече като „Il Milione“ (итал. – „Милионът“). По-късно се налага заглавието "Пътуванията на Марко Поло". „Милионът“ някои венецианци свързват с шеговития прякор на своя съгражданин, който той получил заради невероятните си разкази и истории („милion лъжи“). Други свързват този прякор с многото бижута и коп-

Факсимиле на страница

каз, отколкото на реалистично сериозно свидетелство с научна и практическа стойност.

Ръкописни бележки на Христофор Колумб към латинско издание на „Книгата на чудесата“

рина, които Марко Поло донесъл от Азия. Трета версия обяснява „Милионът“ с презимето Емилионе, което понякога семейството Поло обичало да си добавя в памет на свой прочут предтеча. Загубата на оригиналния текст и многобройните преписи с редакции, допълнения и изменения, са били едни от основните причини дълго време да се гледа на „Милионът“ повече като на фантастичен раз-

Независимо от това, през втората половина на XIV в. испанските картографи използвали сведения от тази книга. Географските данни в нея много спомогнали за пътешествията и откритията на Христофор Колумб, Америго Веспучи, Васко да Гама и Магелан. „Милионът“ получава признанието на специалистите като първото географско, историческо, етнографско и научно описание на Азия. Възможно е Марко Поло да не е бил първият европейец, посетил много от описаните места, но категорично се твърди, че той пръв съвестно и подробно е разказал за тия места, свързани с пътя на коприната и с разцвета на китайската цивилизация. Марко Поло е бил изключително смел, амбициозен, умен, находчив, предприемчив и любознателен венецианец, пропит с невероятна и неутолима жажда за знания, с вътрешна нужда да поучава, съветва и да служи. Животът и дейността му остават за потомствата, записани между действителността и легендата, между истината и западката. Неговото творение „Милионът“ остава за поколенията като един неocenim документ с универсално значение.

„В края на XV век един мечтател прочита „Книга на Марко Поло“ с огромно внимание. Той е впечатлен от описанията на индийските острови, особено на остров Чипангу (Япония). Желеа да подчини тези нови земи и да започне да печели от тях. Така, търсейки Изтока на Запад, през 1492 г. този мъж достига до остров, който назовава Сан Салвадор. До края на живота си пътешественикът смята, че е открил Югоизточна Азия на Марко Поло. Неговото име е Христофор Колумб“.

„По стъпките на Марко Поло“
Сп. „Паралели“, бр. 29, 2003, с. 22

Преди смъртта си Марко Поло заявява пред приятелите си, че е описал „едва половината“ от това, което е видял по време на пътешествието си до Азия. Съществува мнение, че при завръщането си от Азия във Венеция през 1295 г. Марко Поло е донесъл и първите сведения за съществуването на Северна Америка. Наскоро се появява и сензационни съобщения в подкрепа на тази хипотеза, цитиращи изводи на историците на американското ФБР, проучвали карта, съхранявана в библиотеката на Националния конгрес във Вашингтон. Според френското списание VSD тя била предадена на библиотеката през 1933 г. Наречена е „Карта с кораб“ и върху нея са нарисувани Индия, Китай, Япония (открита от Марко Поло), Индонезия и ... Северна Америка. Под кораба са изрисувани герб и букви с името на Марко Поло. Съгласно заключението на експертите от ФБР картата е автентична и „Западното крайбрежие на Северна Америка е открито от Марко Поло през 1292 г.“.

Христофор Колумб го достига 200 години по-късно, през 1492 г...

д-р инж. **Богомил Великов Колев**
София
E-mail: kolev.b.v@abv.bg